

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14-10-14947

29 דצמבר 2015

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עודד שחם

המעורר: מלוני
ע"י ב"כ עוה"ד י. דיוויס או מ. קורן ואח'

נגד

המשיב: קצין התגמולים-משרד הביטחון-אגף השיקום
באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים (אזרחי)
ע"י ב"כ עו"ד מני מנחם

פסק דין

1

2

הנשיא דוד חשין:

3 לפינוי ערעור על החלטת ועדת הערעורים (להלן – הוועדה) לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום)
4 (נוסח משולב), החשי"ט – 1959 (להלן – החוק), מיום 24.8.14, בע"מ 111-12-39552. בהחלטתה,
5 דחתה הוועדה (כבי השופט (כדימוס) יואל צור, יו"ר, ד"ר אריה שמחה, עו"ד אברהם כהן – חברים)
6 את ערעורו של המערער על החלטת קצין התגמולים, מיום 28.11.11, ונקבע שאין הוא זכאי להכרה
7 בזכויות לפי החוק.

8

רקע

9 1. המערער, יליד שנת 1969, החל לשרת במשטרת ישראל בשנת 1993. עד לשנת 2011 שירת
10 כמערך הטכנולוגי, ולאחר מכן שירת במטה הארצי. ביום 23.12.99 מונה לקצין מחשוב מחוזי,
11 וביום 8.5.00 קודם לדרגת פקד. בחודש פברואר בשנת 2010, אוכחן המערער כסובל ממחלת
12 הסוכרת סוג 2 (להלן – מחלת הסוכרת).

13 2. תמצית טענות המערער בפני קצין התגמולים ובפני הוועדה היא, כי קיים קשר סיבתי בין שירותו

14 כמשטרה לבין פרוץ מחלת הסוכרת. לטענתו, מחלתו פרצה כתוצאה ממערכת יחסיו עם קצין

15 הטכנולוגיות סנ"צ זאב כץ, מפקדו הישיר (להלן – המפקד), ומתנאי שירותו. המערער פירט,

16 כי בחודשים טרם פרוץ מחלת הסוכרת היה מצוי במערכת יחסים עבודה ועגומה עם המפקד,

17 במסגרתה נשמעו נגדו הכפשות, הוטחו בו האשמות, הוגשו נגדו תלונות משמעותיות והתקיימו

18 עימותים תדירים, כן טען כי המפקד פעל במטרה למנוע את קידומו כתפקיד ובדרגה.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14-10-14947

לפני: כב' השופט דוד חשין, נשיא
כב' השופט משה דרורי, סגן נשיא
כב' השופט עודד שחם

29 דצמבר 2015

3. המערער הוסיף וטען, כי מערכת יחסים זו הגיעה ל"נקודת רתיחה" ביום 27.12.09 (או בסמוך ליום זה), לאחר שהמפקד רוקן את משרדו משולחנו ומצידו האישי (להלן – האירוע). לפי תצהירו של המערער (סעיפים 22-24), לאחר שביום 12.10.09 הגיש עתירה לבג"ץ בשל אי קידומו במשטרה, החריפו ההתנכלויות כלפיו מצד המפקד. לדבריו, פונה ממשרדו, שהיה קראוון כלחי חוקי, ולא קיבל מקום אחר לשבת בו, אלא נדרש ממנו לשבת במסדרון בו יושבים ועוברים אנשים רבים. המערער טען כי סרב מבעוד מועד למעבר זה, משום שהמיקום שהוצע אינו תואם את צורכי תפקידו, והוסיף כי משהצטבר חומר עבודה על שולחנו, פנה ביוזמתו לקצין האמצעים וביקש ממנו לשבת איתו באותו החדר. קצין האמצעים הסכים והמערער העביר את שולחנו למשרדו של קצין האמצעים. כן הוסיף וטען, כי בעת שהתמקם בחדר זה, פנה אליו המפקד וביקש ממנו לפנות את המקום. לדבריו, השיב למפקד כי יהיה מוכן לפינוי בתנאי שיקבל מקום עבודה ראוי, וכי בינתיים עליו לפתור בעיות שצצו בעבודה, ועל כן נזקק למקום מסודר ושקט. לפי המערער, למחרת, ביום 27.12.09, בעודו שוהה בחופש, המפקד פינה את שולחנו בצורה לא מסודרת, וכל הציוד שלו נזרק אל מחוץ למשרד, ומנעול החדר הוחלף. המערער הוסיף כי כשחזר מחופשתו, החזיר את שולחנו לחדר, ובעקבות זה הגיש נגדו המפקד תלונה משמעתית בגין התפרצות, תלונה שממנה זוכה.
4. כתוצאה מאירוע זה, ממשיך המערער וטוען, חש עלבון וזעם עזים, והופיעו אצלו חופעות שונות, כגון: לחצים וכאבים בחזה, נודדי שינה, יובש בפה והשתנה מרובה, שבעקבותיהן פנה לקבלת טיפול בקופת חולים. כן טען, כי ביום 3.2.10 הופנה לבדיקה שקבעה כי הוא סובל ממחלת הסוכרת, ומאו הוא מטופל בתרופות. המערער טען, כי המתח והדחק בהם היה שרוי, נוכח מערכת היחסים המתוארת לעיל, שהגיעו לשיאם באירוע, הם בבחינת גורמי דחק שהביאו לפרוץ מחלת הסוכרת, ומשכך יש להכיר בזכויותיו על פי החוק. המערער תמך טענותיו בחוות דעתו של פרופ' רפפורט, לפיה קיימת אסכולה רפואית המכירה בדחק נפשי כגורם לפרוץ מחלת הסוכרת. לפי חוות דעת זו, גם בעניינו של המערער קיים קשר סיבתי בין שירותו במשטרה והתפרצות מחלת הסוכרת.
5. תמצית טיעוני המשיב בפני הוועדה היא, כי אצל המערער אובחנו גורמי סיכון לחלות בסוכרת שאינם קשורים לשירותו במשטרה: שני הוריו חלו בסוכרת, הוא אובחן כסובל מעודף משקל וכפרה-דיאבטי. גורמי סיכון אלה אובחנו בחוות דעתו של פרופ' וייס, שהוגשה מטעם המשיב, ולפיה קיימת אסכולה השוללת קשר בין דחק נפשי ומחלת הסוכרת. חוות דעת זו שללה גם קשר בין מחלת הסוכרת בה לקה המערער, לבין יחסיו עם המפקד, או תנאי שירותו במשטרה. בהקשר

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14947-10-14

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עודד שחם

29 דצמבר 2015

- 1 לטענת המערער כי המפקד התנכל לו ומנע באופן שיטחי את קידומו, טען המשיב כי אין בדברים
2 אלה ממש, וכי אי קידומו של המערער מהווה חוצאה של יחסי עבודתו, משחזר וקיבל הערות
3 שליליות ממפקדיו השונים, לאורך שנות שירותו במשטרה.
- 4 6. אשר לאירוע, לפי תצהירו של המשיב (סעיף 33), פינוי המערער ממשרדו בוצע בהתאם להנחיית
5 סממ"ז, בשל היחוז כמכנה בלתי חוקי, בו נמצאה מחלקת המחשוב. המשיב הוסיף, כי עובדת
6 אי חוקיותו של המכנה הייתה ידועה למערער, כנלמד מסעיף 22 לתצהירו, וכך גם היה ידוע לו
7 הצורך לפנות את המכנה. לדברי המשיב, כשל מצוקת מקום, הועברו טכנאי המחשוב בצמיפות
8 למעבדה, ואילו המערער קיבל מקום במשרד לסיוע טכנולוגי ביחד עם עוד שני שוטרים נוספים.
9 כן טען, כי בתגובה לכך פרץ המערער פעמיים למשרד של קצין האמצעים, התמקם וסרב
10 להתפנות. כתוצאה מכך הועמד לדין משמעתי, נשפט וננוף (יוער כבר כאן כי אמירה זו אינה
11 מדויקת, משום שהמערער לא הורשע בהליך המשמעתי בעבירה של פריצה לחדר ללא אישור,
12 אלא אך בעבירה של אי ההחמת שרון). בחקירתו של המשיב בפני הוועדה, חזר על דברים אלה,
13 בהוסיפו כי המערער היה מודע מראש ממספר רב של התראות, כי המכנה בו ישב אינו חוקי,
14 וכי יש לשנות את מקום ישיבתו. מטעם זה חזר המשיב והרגיש כי לא שלל מהמערער את מקום
15 ישיבתו. כן חזר ופירט כי, המערער לא שוכן במסדרון אלא במרכז הסיוע, שהינו מוקד המאויש
16 על-ידי שני אנשים ומצויים בו מטבחון ושירותים, הוא מרווח ורחוק מלהיות מסדרון.

17

עיקרי החלטת ועדת הערעורים

- 18
- 19 7. הוועדה דחתה את טענות המערער. היא העדיפה את חוות דעתו של פרופ' וייס על פני זו של
20 פרופ' רפפורט, בהפנתה לפסיקה שהוגשה על-ידי המשיב, המבססת היעדרה של אסכולה
21 רפואית שהמערער טען לקיומה.
- 22 8. בניגוד לטענות המערער ובניגוד לספרות הרפואית שהוזכרה בחוות הדעת מטעמו, המלמדת על
23 קשר בין אירועים טראומטיים ומחלת הסוכרת, קבעה הוועדה כי "במקרה של המערער לא
24 מדובר באירוע חריג ואקוטי אלא כמצב מתמשך לאורך כ- 3 שנים (מ- 2007 ועד 2010)
25 ובנסיבות כאלה אין לומר שהיה במקרה של המערער גורם הזק להתפרצות המחלה" (פסקה 9).
26 זאת ועוד, קבעה הוועדה, המערער שירת במערכת היררכית, ועימותיו עם המפקד נסכו בעניין
27 הפיקוד, ולא התרחשו בסמוך למועד התפרצות המחלה. הוועדה התרשמה מעדות המפקד,

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ר 14947-10-14

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עורד שחם

29 דצמבר 2015

- 1 וקבעה כי יתכן מאוד שהמערער דימה שהוא נדרף על-ידו, אך לא כך היה. המערער חלה את אי
2 קידומו במפקד, ברם המפקד תמך בקידומו, והמערער לא קודם עוד בטרם שירת תחתיו.
3 תחושתו של המערער ככלל היו סובייקטיביות, והוא הביא על עצמו את אי קידומו.
- 4 9. הוועדה סמכה החלטתה, בין היתר, על העובדות אשר גם פרופ' רפפורט הסכים להן: מחלת
5 סוכרת סוג 2, להבדיל מסוכרת סוג 1, איננה מחלה אוטואימונית; אין צורך בקיום עימות
6 במסגרת העבודה על מנת ללקות במחלה; המערער אובחן כפרה-דיאבטי עובר למחלה, כך
7 שהיה בקבוצת סיכון ללקות במחלה ללא קשר לשירות. בייחוד התייחסה הוועדה לגורמי
8 הסיכון שהיו למערער טרם המחלה. שני הוריו חלו בסוכרת, ואובחנה אצלו עלייה כמשקל
9 בשילוב מדד BMI 29. בהקשר זה הפנתה הוועדה לחוות דעתו של פרופ' וייס, לפיה עלייה
10 במשקלו של המערער בשילוב המדד המצוין לעיל, מהווה גורם סיכון מוכח לחלות בסוכרת,
11 וכמי ששני הוריו חולי סוכרת, הוא נמצא בסיכון של פי 4 ללקות במחלה. חוות דעתו של פרופ'
12 רפפורט אישרה אף היא כי מחלת הסוכרת בקרב הורים מהווה גורם סיכון מובהק לחלות
13 בסוכרת. המערער טען כי אימו לא חלתה בסוכרת, אך הוועדה דחתה טענה זו, וציינה כי על כל
14 פנים, די שאביו חלה בסוכרת כדי שיווצר גורם סיכון.
- 15 10. עוד קבעה הוועדה, כי אין כתנאי שירותו של המערער כדי להכיא לפרוץ מחלת הסוכרת, וכי
16 המערער לא עמד בנטל להוכיח כי "מתקבל מאוד על הדעת" שמקור מחלת הסוכרת בשירותו
17 כמשטרה, כנדרש על-פי ע"א 187/83 ורודשיצקי נ' קצין התגמולים, פ"ד לו' (4) 361, 366.
18 בפסקה 13 להחלטתה, מפנה הוועדה לדנ"א 5343/00 קצין התגמולים נ' אביאן, פ"ד נו(5) 732
19 (2002) (להלן – עניין אביאן), ומסכמת את עמדתה בדברים דלהלן:
- 20 השופט חשין קבע בהסכמת חברי ההרכב האחרים לעניין זה, כי לצד
21 הסיבתיות העובדתיות יש לבחון את הסיבתיות המשפטית, כאשר זו
22 כוללת מבחן סובייקטיבי-אובייקטיבי. הרכיב הסובייקטיבי עניינו
23 רגישותו המיוחדת של הניזוק ('חגולגולת הרוקה') ועניינו ההכרה בכך
24 כי על הצבא לקבל את הנפגע כמו שהוא, על תכונותיו, מעלותיו
25 וחסרונותיו הסובייקטיביות. הרכיב האובייקטיבי עניינו הקשר
26 לשירותו הצבאי. נדרש, כך נקבע, כי לא יהא מרוכז באופן טריוויאלי,
27 שולי או אירוע שגרה אלא "אירוע הקשור לייחודיות והמיוחדות של
28 השירות בצבא". אין די בקשר רופף בין פריצת המחלה ובין השירות
29 הצבאי. נדרש אירוע שיש בו "ממשות" ". במקרה דנן, איננו מוצאים
30 "מיוחדות וייחודיות" כתנאי השירות של המערער (לרבות מערכת
31 היחסים העכורה הנטענת בינו לבין מפקדו) שיכלו לגרום לו למחלת
32 סוכרת סוג 2.

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ר 14947-10-14

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עורד שחם

29 דצמבר 2015

1

2

עיקרי טענות הצדדים בערעור

11. בערעור שכפנינו חזרו הצדדים על טענותיהם. המערער טען לקיומו של קשר סיבתי בין פרוץ מחלת הסוכרת ושירותו במשטרה, והוסיף כי יש לקבל את חוות הדעת שהוגשה מטעמו, לפיה, אלמלא שירותו במשטרה והמתחים שנוצרו בעטיו, מחלת הסוכרת לא הייתה מורצת כמועד שפרצה, ואף יתכן כי לא הייתה פורצת כלל. לדבריו, גורמי הסיכון שנמצאו אצלו, מהווים את "גולגולתו הרקה", אך הם לא היו הטריגר לפרוץ המחלה. לפיכך טען, יש להחיל את ההלכה בעניין **אביאן** על עובדות המקרה, ולפרש את החוק ביד רחבה. לא זו אף זו, טען המערער, גם בהיעדר אסכולה רפואית, על-פי ההלכה הפסוקה, ככל שמתקיים אירוע חריג בפרק זמן של שלושה חודשים בסמוך לפרוץ המחלה, פתוחה בפניו הדרך להוכיח קשר סיבתי, עובדתי ומשפטי. כמו כן, בעוד שכפני הוועדה ייחס המערער את פרוץ מחלת הסוכרת, בה לקה, הן ליחסו המתמשכים עם המפקד, הן לאירוע, הרי שבדין בפנינו טענתו מתמקדת באירוע בלבד.

12. המשיב טען, לעומתו, כי עניין זה מהווה שינוי חזית מצד המערער. על כך הוסיף המשיב וטען, כי יש לדחות ערעור זה על הסף. זאת משום שאינו מקיים את דרישת סעיף 34(א) לחוק, הקובע כי על החלטת ועדת ערעורים ניתן לערער לבית המשפט המחוזי בנקודה משפטית בלבד, ולדידו, המערער חולק על ממצאיה העובדתיים של הוועדה. כן חזר המשיב וטען כי בניגוד לגרסת המערער, לא התקיים אירוע דחק חריג, ואין ממש בטענתו כי המפקד "רדף" אותו, ומנע את קידומו. לטענת המשיב, שנשמכה על חוות דעתו של פרופ' וייס, המערער אובחן כבעל גורמי סיכון לחלות במחלת הסוכרת, וככלל לא קיימת אסכולה רפואית המבססת קשר בין אירוע דחק ומחלת הסוכרת. לאור האמור, טען המשיב, כי המערער לא הוכיח את הקשר הסיבתי בין תנאי שירותו ופרוץ המחלה.

22

23

דיון והכרעה

13. במקרה שכפנינו, הצדדים אינם חולקים כי המערער חלה במחלת הסוכרת. עם זאת, שתי שאלות נדרשות, לכאורה, להכרעה; האחת, האם קיימת אסכולה רפואית המבססת קשר סיבתי בין דחק נפשי ומחלת הסוכרת. השנייה, והיא השאלה העיקרית, האם קיים קשר סיבתי עובדתי ומשפטי בין מצב הדחק לבין מחלת הסוכרת, שהמערער לקה בה. הואיל ועיקר הדיון עוסק בשאלת

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14-10-14947

לפני: כב' השופט דוד חשין, נשיא
כב' השופט משה דרורי, סגן נשיא
כב' השופט עודד שחם

29 דצמבר 2015

1 הקשר הסיבתי המשפטי, היינו האם האירוע מהווה אירוע הריג ויוצא דופן, ובהינתן שבמקרה
2 דנן, שאלות של עובדה ומשפט שזורות זו בזו, לא ניתן לקבל את טענת המשיב כי מדובר בערעור
3 על ממצאי עובדה בלבד (ראו כדוגמה רע"א 8077/96 קריספיל נ' קצין התגמולים, פ"ד נ"א(2)
4 817, עמ' 817-821 (1997), ע"א 2027/94 קליג' נ' קצין התגמולים, פ"ד נ(1) 529 (להלן –
5 עניין קליג'), עמ' 536 (1995)).

6

7

קשר סיבתי עובדתי

8 14. לצורך כחינת הקשר הסיבתי העובדתי, קרי: האם מחלת הסוכרת פרצה, בעיתוי בו פרצה,
9 כתוצאה משירותו של המערער במשטרה, יש לבאר תחילה את מצבו הרפואי של המערער,
10 ולבחון האם קיים קשר סיבתי בין דחק נפשי ומחלת הסוכרת.

11 15. בחוות הדעת מטעם הצדדים הסכימו שני המומחים כאחד, כי דחק נפשי אינו מהווה את הגורם
12 הראשוני להופעת מחלת הסוכרת. עם זאת, נחלקו בשאלה האם קיימת אסכולה רפואית
13 המבססת קשר בין דחק נפשי כגורם הדק ("טריגר") לפרוץ מחלת הסוכרת. על-פי חוות דעתו
14 של פרופ' רפפורט, דחק נפשי מוכר כאחד הגורמים לפרוץ מחלת הסוכרת: "על סמך הבנתנו
15 היום של התפתחות מחלת הסוכרת...קיים קשר מבוטט בין מצבי דחק נפשי והופעת
16 המחלה...יש לבחון כל חולה לגופו בהתבסס על הערכה של עוצמת הדחק הנפשי, על סמיכות
17 הדחק להתפרצות המחלה, נוכחות גורמים אפשריים אחרים שתורמו להופעת המחלה ועל
18 מאפייני החולה כגון משקל, גיל, פעילות גופנית ורקע משפחתי" (עמ' 7, פסקה 2). מנגד, לפי
19 חוות דעתו של פרופ' וייס: "אין אסכולה התומכת בקשר בין סטרס בעבודה ומחלת הסוכרת
20 סוג 2 ככלל, ובגברים בפרט. אין לייחס קשר סיבתי בין קורותיו של נפלוניץ במשטרת ישראל
21 ומחלת הסוכרת סוג 2 שלו" (עמ' 8, פסקה 5).

22 16. שתי חוות הדעת הפנו למסקנות ועדת רו (הוועדה מטעם "האגודה הישראלית לסוכרת", לכהינת
23 הקשר בין מצבי דחק למחלת הסוכרת, 1996, להלן – ועדת רו). לפי חוות דעתו המשלימה של
24 פרופ' רפפורט, ועדת רו תומכת במסקנה כי במצבים מסוימים קיים קשר סיבתי בין דחק נפשי
25 ומחלת הסוכרת: "לפי כל אמת מידה מדעית צרוף של נחוניס אלו מספיק ומספק כל גוף מדעי
26 רפואי (ראה האגודה הישראלית והאגודה האמריקאית לסוכרת) כדי להסיק בדרגה גבוהה ביותר
27 של סבירות שאכן קיים קשר בין דחק נפשי והופעת סוכרת" (עמ' 2, פסקה 1). פרופ' וייס,
28 לעומתו, סבר כי הוועדה שללה קיומו של קשר זה, אלא אם המדובר באירוע הריג שהתרחש

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

צ"ו 14-10-14947

לפני: כב' השופט דוד חשין, נשיא
כב' השופט משה דרורי, סגן נשיא
כב' השופט עודד שחם

29 דצמבר 2015

1 כשלושה חודשים טרם פרוץ המחלה: "וועדת רו מטעמה של האיגודה הישראלית לטוכרות",
2 קובעת בלשונה כי לגבי 'מצב לחץ' כמאין של התפתחות טוכרת מסוג 2, אין הוכחה לתפקיד
3 'מצב הלחץ' (סטרט) כגורם של טוכרת מסוג 2, אך סביר 'שמצב לחץ' קיצוני עשוי לחשוף את
4 המחלה אצל אנשים בעלי רקע גנטי, אך לא לגרימחה. וועדת רו המשיכה וקבעה כי 'במידה
5 ויפתח מצב של טוכרת חריפה מסוג 2 תוך שלושה חודשים מהתרחשות 'מצב לחץ' יש לקבוע
6 כי התפרצות הטוכרת הינה כתוצאה מהאירוע" (עמ' 3, פסקה 4). כל אחד מהמומחים גם הפנה
7 בחוות דעתו לספרות התומכת בדעתו.

8 17. עיון בחוות הדעת מטעם המומחים, כמו גם בפסיקה, מלמד כי שאלת קיומה של אסכולה
9 רפואית בסוגיה בה עסקינן טרם הוכרעה, והדעות נוטות לכאן ולכאן (ראו: ע"א 4310/98 קצין
10 החגמולים נ' שניידרמן, חק-מח 99(1), וע"נ 403/02 קרסנו נ' קצין החגמולים, חק-של 2004(4)
11 6250, ע"א 1038/96 לביא נ' קצין החגמולים, חק-מח 96(3) 2313). ואולם, בעניינו אין צורך
12 לטעת מסמרות בשאלה האם קיימת אסכולה כאמור, אם לאו, כי די לנו, לצורך ההכרעה בערעור
13 זה שבפנינו, בהריג שנקבע בוועדת רו (פסקאות 7-8): "לגבי 'מצב לחץ' כמאין של התפתחות
14 טוכרת מסוג 2, אין הוכחה לתפקיד 'מצב הלחץ' (סטרט) כגורם DE NOVO של טוכרת מסוג
15 2, אך סביר 'שמצב לחץ' קיצוני עשוי לחשוף את המחלה אצל אנשים בעלי רקע גנטי. מבלי
16 לפגוע בכלליות האמור בסעיף 7 לעיל, במידה ויפתח מצב של טוכרת חריפה מסוג 2 תוך 3
17 חודשים מהתרחשות 'מצב לחץ' קשה יש לקבוע כי התפרצות הטוכרת הינה כתוצאה
18 מהאירוע". לפיכך, יש לכחון באופן פרטני כל מקרה ונסיבותיו (ראו עניין קליגי), ולקבוע האם
19 הן מלמדות על דחק נפשי משמעותי, שהופיע בטווח של שלושה חודשים טרם פרוץ מחלה
20 הטוכרת, כתוצאה ממנו התפרצה המחלה. מסקנה זו עולה גם בקנה אחד עם הדברים שנאמרו
21 בע"א 2972/04 טל נ' קצין החגמולים (1.1.07) (פסקה ו'): "במקרה מתאים, כאשר מוכח קיומו
22 של דחק חריג וקיימת סמיכות זמנים של ממש בין מצב הדחק בשירות לבין התפרצות המחלה,
23 ניתן לקבוע קיומו של קשר סיבתי במקרה הקונקרטי, גם בהעדרה של אסכולה".

קשר סיבתי משפטי

24
25 18. כזכור, בעניין אביאן נקבעו מבחנים לניתוח קשר סיבתי משפטי על יסודותיו הסובייקטיביים
26 והאובייקטיביים. היסוד הסובייקטיבי מתייחס למכלול נתוניו האישיים והסביבתיים של
27 המערער, ובכללם: גיל, רקע משפחתי, אורח חייו וכיו"ב. היסוד האובייקטיבי מתייחס "לאירוע
28 חיצוני" שהביא לפרוץ המחלה. במקרה שבפנינו הועלו מספר גורמים המהווים יחדיו את היסוד

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14-10-14947

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עורד שהם

29 דצמבר 2015

- 1 הסובייקטיבי, המשקף את "גולגולתו הדקה" של המערער, וכן מדובר במחלה קונסטיטוציונית.
2 הגם שבשתי חוות הדעת צוין כי המערער אובחן כבעל גורמי סיכון מוקדמים לפרוץ מחלת
3 הסוכרת, אין בכך כדי לאיין את עצם הקשר הסיבתי בין פרוץ מחלת הסוכרת ושירותו במטרה,
4 שכן: "...מחלה קונסטיטוציונלית שחייל לקה בה בשל אירוע שאירע תוך כדי שירותו בצבא,
5 וראים בה מחלה שנגרמה כולה עקב השירות, הגם שיודעים אנו כי גורם נוסף הביא להתפרצות
6 המחלה" (עניין אביאן, פסקה 18). נותר אפוא לבחון, האם בעניינו של המערער מדובר באירוע
7 נפשי קשה שהחרחש בטווח של שלושה חודשים לפרוץ מחלת הסוכרת, כאמור בוועדת רו.
8 עיתוי האירוע (27.12.09 או בסמוך לו), מזה, ומועד אבחוננו כסוכל ממחלת הסוכרת (3.2.10),
9 כעולה ממסמכיו הרפואיים, מזה, מעידים כי מתקיימת בעניינו סמיכות זמנים העונה לדרישת
10 הטווח של שלושה חודשים בין האירוע החריג ופרוץ המחלה. לפיכך, יש לבחון עתה האם
11 מדובר באירוע חריג.
- 12 19. בעניין אביאן נקבע "מדרג" המאפיין שלושה מצבים, לבחינת הקשר הסיבתי המשפטי. המצב
13 הראשון מתייחס לאירועים בהם המיוחדות והייחודיות של השירות הם שהביאו לפגיעה
14 במשרת. המצב השני מתייחס לאירועים שמקורם אינו בהכרח בשירות, אך הם מתאפיינים
15 בהיותם חריגים ויוצאי דופן, בעקבותיהם התפרצה מחלה. המצב השלישי מתייחס למקרים בהם
16 המדובר במחלה קונסטיטוציונית הפורצת במהלך השירות, אך היא אינה מגלמת כל קשר עם
17 השירות, והיא אינה תולדה של אירוע חריג. בהחלטתה התייחסה הוועדה למצב המקרים
18 הראשון, וקבעה כי: "במקרה דנן איננו מוצאים "מיוחדות וייחודיות" בתנאי השירות של
19 המערער...שיכלו לגרום לו למחלת הסוכרת סוג 2" (פסקה 13). מקובלת עלי קביעתה זו של
20 הוועדה, כי אין המערער חוסה תחת המקרים הנמנים על הסוג הראשון. עם זאת, סבורני כי
21 במקרה שלפנינו יש לבחון את טענות המערער לאור המקרים הנמנים על המצב השני, משטען
22 המערער כי האירוע מהווה אירוע חריג ויוצא דופן, וכך מתייתרת הדרישה להוכיח כי האירוע
23 קשור בקשר הדוק למיוחדות וייחודיות שירותו.
- 24 20. נכון אני לקבל את טענת המערער ולקבוע כי המדובר באירוע חריג ויוצא דופן, העולה כדי
25 "אירוע קשה". כבר בשלב זה אציין, כי אין המדובר בשינוי חזית, שכן אירוע זה הוא תולדה של
26 מכלול היחסים בין המערער והמפקד, ומהווה כשלעצמו נקודת שיא (וליתר דיוק מהווה את
27 נקודת השפל הנמוכה ביותר), כטענת המערער לפנינו. לפי גרסת המערער בתצהירו, לאחר
28 שהגיש עתירתו לבג"ץ, בשל אי קידומו, הוסיף המפקד להתנכל לו (העתירה נדחתה, ראו: בג"ץ
29 8052/09 [פלוגין נ' מפכ"ל המשטרה (16.6.10)]. התנכלויות אלה העצימו והחריפו עד לכך

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14947-10-14

לפני: כב' השופט דור חשין, נשיא
כב' השופט משה דרורי, סגן נשיא
כב' השופט עורד שחם

29 דצמבר 2015

- שפונה ממשרדו. המערער מציין כי היה מודע לכך שמשרדו הוא "קראוון בלתי חוקי", וכן גם
 היה מודע לאפשרות הפינוי. ברם, הוא הביע התנגדותו לפינוי כל עוד שלא ימצא לו מקום
 ישיבה ראוי לביצוע עבודתו. זאת שכן, החלופה הייתה הושבתו במסדרון, ולכך סרב משלא
 הלמה את צרכי תפקידו. המערער ניסה ביוזמתו לפתור את מצוקת מקום ישיבתו, פנה לקצין
 האמצעים וביקש ממנו לחלוק עימו את משרדו. לאחר שקיבל את הסכמתו העביר לשם את
 שולחנו וחפציו. ניסיון זה מורה על רצון לפעול בדרך תמימה ובגדרי הדין. אולם, המפקד לא
 מצא לאשר יוזמה זו, ואף שלא הסביר טעמו לכך, החליט שיש להוציא את המערער ממשרד
 חלופי זה. בהמשך לכך, בעוד המערער שוהה כיום חופש, מינה המפקד את שולחנו, ציודו
 האישי נזרק מחוץ למשרד, והמנעול הוחלף.
21. משכך ניכר כי המפקד בחר להשחמש בכוח מרוחו באופן חד צדדי. ניכר גם, כי הדבר פגע קשות
 במערער, בעניין הנוגע לגרעין הקשה של תחושת הפרטיות, המרחב האישי והאוטונומיה שלו
 במקום העבודה. בהקשר זה, אין די בעובדה - הגם שהייתה ידועה למערער - כי המבנה אינו
 חוקי ובשל כך מחבקש פינוי, ככל שמדובר בידיעה בעלמא. זאת ועוד, המערער פונה ממשרדו
 של קצין האמצעים, ולא ממשרדו שלו, מה שהיה אמור להיות בחזקת פתרון חלופי להושבתו
 במבנה לא חוקי שנועד לפינוי. כך או אחרת, ראוי כי בטרם מפונה אדם ממקום ישיבתו,
 בעבודתו, תימסר לו הודעה מסודרת, ותהיה לו אפשרות נאותה להתארגן מראש. עוד בתצהירו
 (בסעיף 33) לא סתר המפקד את גרסת המערער לדרך פינוי ממשרדו של קצין האמצעים. לא
 נעלמה מעיני טענתו של המפקד בתצהירו, לפיה פרץ המערער פעמיים למשרדו של קצין
 האמצעים וסרב לפנותו, ובעקבות זאת הועמד לדין משמעתי, נשפט וננזף. דא עקא שהמפקד
 לא דק פודתא בעניין זה. שהרי קצין השיפוט המשמעתי הכביר, נצ"מ דורון ידיד, קיבל את
 טענותיו של המערער, ולא הרשיעו בעבירה של פריצה לחדר (ראו פסקה 12, גיליון שפיטה
 מיום 7.3.10, מוצג 4 לחיק המוצגים של המערער). בנסיבות אלו, ובהינתן כי הוועדה לא קבעה
 כל ממצא אחר לעניין זה, מוצא אני כי יש לקבל את גרסת המערער באשר לנסיבות האירוע.
22. כללו של דבר, האירוע המתואר לעיל, מהווה אירוע חריג, המבטא גם היבט ממשי של תוקפנות
 כלפי המערער, וניכר כי גם נחווה ככזה על ידי המערער. חוויה זו מגלמת בעוצמה רבה תחושות
 עלבון וכעס, ואין כל המיהה מדוע כחר המערער, על דעת עצמו, להחזיר את שולחנו וחפציו
 למשרדו. ניתן להבין את השוק וההלם שאחזו במערער, שעה שחזר מחופשתו ומצא את שולחנו
 וחפציו מחוץ למשרד. אירוע זה, אפוא, מהווה אירוע דחק נפשי חריג ויוצא דופן, על כל
 המשתמע מכך. עניין זה נלמד גם מחוות דעתו המשלימה של פרופ' רפפורט לפיה: "נסיבות

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"1 14-10-14947

לפני: כב' השופט דוד חשין, נשיא
כב' השופט משה דרורי, סגן נשיא
כב' השופט עודד שחם

29 דצמבר 2015

- 1 המקרה של נפלוזין ברורות: הדחק הנפשי אותו חווה היה קשה ואף חריג בעוצמתו ונמשך עו
2 להופעת סימני הסוכרת" (עמ' 5, פסקה 13).
- 3 23. נוכח האמור לעיל, קובע אני כי בהמשך לדרישת הקשר הסיבתי המשפטי-הסובייקטיבי, קוימה
4 גם דרישת הקשר הסיבתי המשפטי-האובייקטיבי. המערער הוכיח כי המדובר באירוע דחק נפשי
5 קשה, שהתרחש בסמיכות זמנים לפרוץ מחלת הסוכרת, וזאת בהסתמך על דוח ועדת רו, המהווה
6 את המסמך הערכני לעניין סוגיית הקשר הסיבתי בין פרוץ מחלת הסוכרת ותנאי השירות.
- 7 24. בעת נעילת שער: לא פעם ולא פעמיים הפנה בית המשפט העליון את משאלתו למשיב כי יפעל
8 להקמת ועדה מקצועית אשר תגיע להכרעה עקרונית בעניין הקשר הסיבתי בסוגיה דנן (ראו:
9 רע"א 471/06 פלורנטין נ' קצין החגמולים (13.9.06), רע"א 8495/09 אסייג נ' קצין החגמולים
10 (12.1.10)). ברע"א 7271/10 אדרי נ' קצין החגמולים (2.11.11), חזר בית המשפט העליון, מפני
11 כב' השופט דנציגר, על משאלה זו, ואף הפנה החלטתו לעיונו של היועץ המשפטי לממשלה,
12 ולמערכת הביטחון. בהינתן שחלפו כארבע שנים תמימות ולא הוצג בפנינו כל מסמך ערכני
13 מטעם הצדדים, ובמקביל חביעות מסוג זה מגיעות לפתחו של בית המשפט לא אחת, דומה כי
14 הגיעה השעה לשעות להמלצתו-בקשתו של בית המשפט העליון להקמת ועדה מקצועית
15 בסוגיית הקשר הסיבתי, כביטויה הנחרץ בעניין אדרי.
- 16 25. סוף דבר: לאור כל האמור לעיל, אציע לחבריי לקבל את הערעור ולקבוע כי התפרצות מחלת
17 הסוכרת בגופו של המערער, במועד בו פרצה, אירעה עקב השירות. כן אציע להטיל על המשיב
18 הוצאות ושכ"ט עו"ד בסכום כולל של 10,000 ₪.
- 19 26. כדי שלא לפגוע בפרטיות של המערער כתוצאה מגילוי פרטי מידע רפואיים, אוסרים אנו על
20 פרסום שמו של המערער, בהקשר לפסק דין זה.

21

ד. ח. ש.

דוד חשין, נשיא

22
23

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14947-10-14

לפני: כבי השופט דוד חשין, נשיא
כבי השופט משה דרורי, סגן נשיא
כבי השופט עורד שחם

29 דצמבר 2015

1

סגן הנשיא משה דרורי:

2

אני מסכים.

משה דרורי, שופט

סגן נשיא

3

4

5

השופט עורד שחם:

6

אני מסכים.

עורד שחם, שופט

7

8

9

הוחלט כאמור בפסק דינו של הנשיא דוד חשין.

10

ניתן היום, י"ז טבת תשע"ו, 29 דצמבר 2015, בהיעדר הצדדים.

11

12

המוכרות תמציא את פסק הדין לצדדים.

13

עורד שחם, שופט

משה דרורי, סגן נשיא

דוד חשין, נשיא

14